

HITEL-VILÁG-STÁDIUM.

KI NYERTE MEG A VILÁGHÁBORÚT?

Amerikában a frontharcosok nagy tömege tüntet a csendjéről híres nyugodt Washingtonban... Ezek a tüntetők rongyos ruhákban járnak be az uccákat, a csillogos zászlót lobogtatva és az amerikai himnuszt énekelve. Akár egy hazafias tüntető menet, vagy egy monstre meeting a sörtilalom ellen. De a tömeg táblákat is hordoz magával és ezeken a táblákon már kevésbé békés felírások is olvashatók. Különösen nagy sikere van annak a táblának, amelyen sem több, sem kevesebb nem áll, csak egyetlen kérdés: Ki nyerte meg a világháborút?

A frontharcosoknak ez a legújabb tüntetése a „Ki nyerte meg a világháborút?” táblával új fejezetet jelent a világháború óta lejátszódó grand-guignoli szindarabban.

... Kezdetben csak a legyőzött államokban voltak ilyen meetingek, amivel egyáltalában nem törődött Európa. Még a szomszédos államok sem figyeltek fel a budapesti, bécsi, berlini éhségtüntetésekre, a messzebbi külföldi országok közigazdái meg épenséggel nem törődtek velünk. Egykedvűen mondták ki a szentenciát: Aki elvesztette a háborút, az szenvedjen. Egyszerre azután megkezdődtek ezek a tüntetések a legyőzött államokkal szomszédos államokban is, a „győzteseknél”; kezdett rosszul menni Csehországban, Lengyelországban, Romániában, Jugoszláviában . . . Hiába mondtuk, hogy mi ezt előre láttuk és idejében megmondtuk, hogy a válság elszigetelve nem maradhat. A bajba jutott államok protektora, Franciaország, pénzeket adogatott fegyvertársainak és ezzel „rendbe jött minden”. De egyszerre csak a Csatornán túl is válság-tünetek jelentkeztek. Megint nem akarta a világ ennek igazi okát meglátni, megtalálták az angol válságra is a „kedvező” magyarázatot: Anglia könnyelműen kölcsönzött Németországnak és most befagytak a követelései. De azután egyszerre csak az Óceánon túlról is recsegés-ropogás hallatszott, az amerikai bankok sorra buktak, a gyárak leálltak, a prosperitásnak hirtelen vége lett, a délamerikai államok megszűntették fizetéseiket, mindenütt moratórium, Chileben „szociális forradalom”, amelynek első dolga volt, hogy kimondja: a külföldnek pedig nem fizetünk. Most azután itt van ez a washingtoni tüntetés ezzel a táblával, amely az „Általános titkos választói jogot!” helyett azt kérdi: „Ki nyerte meg a világháborút?” A kör, a válság köre ezzel bezárult. Most már vaknak kell lennie annak, aki még mindig országok válságáról beszél. Hiszen Amerikában is tüntetnek az éhezők, Amerikában, amelyről még kevéssel ezelőtt mindenki azt mondta Európában: egyedül ő nyerte meg a háborút, oda ment át Európának minden tartalék vagyona, kincse. Nos, az amerikai frontharcosok tüntetése ezt az illuziót alaposan szétépte. Nem volt igazuk az európaiaknak, amikor a maguk nyomorúságukban azt hirdették, hogy az amerikaiak a győztesek. Hogy Amerika nyerte meg azt, amit Európa elvesztett. Az a tábla, amit az amerikai frontharcosok a tüntető menetben maguk előtt hordoznak, rácsafol erre a feltevésre és azt mutatja, hogy odaát sincsenek győztesek.

Dehát akkor ki nyerte meg a háborút? Azt, hogy mely népek *vesztették* el, tudjuk. Magyarország, Ausztria, Bulgária, Törökország. Azt is tudjuk, hogy a semlegesek sem nyerték meg, hiszen Spanyolországban, Norvégiában, Svédországban mindjárt a békekötések után megkezdődtek a válságok és ki beszél jóléről Svájcban? Olyan rövidlátó sincs, aki az Osztrák-Magyar Monarchia testéből gazdagodott államok között keresné a győztest. Hiszen Románia gazdasági moratoriumot hirdetett, amely fegyverhez csupán végső kényszerben nyúlhat kulturállam. Csehszlovákia és Lengyelország csakis mindig újabb és újabb francia segítséggel tudják pénzüik stabilitását fentartani. Anglia? Franciaország? Legfeljebb azt mondhatjuk, hogy ők *még* nem tartanak ott, ahol a többiek, — de hogy ők *nyerték* volna meg a háborút, nem, ezt nem lehet mondani. Maradt Amerika, a végtelen lehetőség birodalma. Amerika, amely a háború vérzivatarai-ban, mint „semleges“ állam szállított jó pénzért ide is, oda is, és ahol a természet sok éven át olyan prosperitást élvezett, amilyent Európának gazdasági történelme fel nem mutathat. Joggal hittük, hogy Amerika a győztes. Hogy a világháborút Amerika nyerte meg és most megzavarja ezt a hitünket a front-harcosok tüntető menete, amely bizonyára nem minden ok nélkül kérdi: „Ki nyerte meg a világháborút?”

*

Hát válaszolunk: A világháborút nem nyerte meg senki. Mert a háború az egy gazdasági rossz és ami rossz abból jó nem eredhet. Partikulárisan: igen. Tudniillik, ha a rosszban csak egyesek vesznek részt, azaz jó lehet azoknak, akik a rosszon *kívül* vannak. Ezért egy területileg és időbelileg korlátok között lezajlott háborúban vannak (lehetnek) győztesek és pedig azok, akik *kívül* állottak a háborún. De a világháborúban minden nép részt vett, még a semlegesek is, épen ezért ennek a világháborúnak nem lehetnek győztesei, aminthogy nincsenek is. Hiába kaparintotta magához Amerika Európának minden aranyát, hiába került át Amerikába Európának minden vagyona, a világháború tulajdonképen megsemmisítette az értékeket, és így az arany értékét is. Mert hiszen az arany nem az ad értéket, hogy csillog és évezredek óta a népek megbecsülésében áll, hanem az, hogy az arany jelképezi és — tulajdonkép helyettesíti — az igazi értékeket, az emberi szükséglet-kielégítő javakat és magát az embert: a dolgozó, fogyasztó, állandóan előretörő embert. De a háború nemcsak megsemmisítette a javakat (az igazi javakat, amelyek valóságos szükségletek kielégítésére alkalmasak), hanem lehetetlenné tette a racionális munkát is. A világháború egyáltalában minden értéket megsemmisített. Ezért nincsen a világháborúnak győztese és ezért hiába hordják maguk előtt az amerikai tüntetők azt a táblát, hogy „Ki nyerte meg a világháborút?": a kérdésre nem kapnak feleletet, mert az emberek gyávák ahhoz, hogy őszinték legyenek, ha ez kellemetlen igazsághoz vezet, inkább hallgatnak.

De mi objektív közgazdák megadjuk azt a választ, amit Amerika tüntető frontharcosai keresnek: a világháborúban mindenki veszített, aki részese annak az európai kulturának, amelynek javait, eszményeit a háború megsemmisítette. A háborúnak győztesét (ha ugyan ezt a szót használhatjuk) csakis az európai kulturán kívül állók között kereshetjük. Ha van győztes, úgy ez a világháborúban elbukott fehér fajjal szemben álló *sárga faj*.

A gyarmatok, amelyek Európának jelentőségét, erejét megsokszorozták a világháborúban megtanulták a fegyverek használatát és azt, hogy a fehér em-

ber sem Isten, sőt nagyon is nem az . . . összetörték tehát magukban a fehér ember tiszteletét, amely évszázadok alatt fejlődött ki bennük.

Egyelőre még csak elszigetelten lobban fel a láng a gyarmatokon. Egyelőre még ezek a lángok egymástól távol csapnak fel és kisebb-nagyobb munkával leküzdhetők. De azért már érzi Franciaország, Spanyolország, Olaszország, Hollandia, hogy gyarmataikon más szelek fújnak, mint azelőtt és a gyarmatlakosokat nem lehet többé olyan könnyen „kezelni“, mint a háború előtt. Sőt Anglia ennél már többet is érez. Anglia már csak nagy ügyel-bajjal tudja hatalmát Indiában fentartani. Szinte már csak a presztizsét védi, mert lényegileg India már önkormányzatnál tart, ami előbb-utóbb okvetlenül a teljes összeomláshoz vezet. És hogy ez máris nem áll be, annak sem az angol ellenállás ereje az oka, hanem az, hogy magában Indiában a mohamedán és hindu népek egymással szembe állanak és mindegyik fél a másik uralmától. De ez csak azt mutatja, hogy India még nem érett meg az önállóságra. De mi lesz, ha fellép egy másik állam, amely nem is akarja „felszabadítani“ Indiát, hanem az angolok helyét akarja, hogy az angolok helyett, mint arra jobban hivatottabb nép, vállalja Indiában a rendfentartás munkáját?

*

Ez a nép, amelynek csillaga most kezd erősen fényleni, a távol Kelet, leg-harcosabb népe: Japán. Eddig csak annyit tudtunk róla, hogy földje kicsiny ahhoz, hogy lakosságát eltarthassa. Ezzel magyaráztuk expanzív törekvését, amelyet az európai nagyhatalmak állandóan visszaszorítottak. Hiába győzött Kínával szemben és hiába győzte le Oroszországot, az európai nagyhatalmak tekintélye, a békekötésnél letörték Japán étvágyát. A világháborúban azonban a japánok beleláttak az európai népek kártyáiba. Felismerték az európaiak gyengéit és most már nem imponál nekik annyira az angol-amerikai démarche, mint eddig.

Az első lépés: Mandsuria felé irányult. Meghódították Mandsuriának tengerpartját, majd formális háborút indítottak Kína ellen. Ennek a háborúnak egyelőre vége van, de tévednek, akik azt hiszik, hogy Japán ezzel „leszerelt“. Japánnak csupán időre van szüksége, amíg felkészül a küzdelemre, másrészt a japán hódító célok iránya tulajdonképpen nem Mandsuria felé vezet. A japán nép tropikus nép, amely a déli, az Egyenlítő táji klímát szereti. Ez magyarázza az ország népsűrűségének különbözőségét is. Míg északon alig 50—60 ember esik egy négyzetkilométerre, pedig a föld tulajdonképpen itt a legjobb, addig délen a népsűrűség 200—400; ez magyarázza ezt is, hogy Japán, bár annektálta Koreát, nem tudta benépesíteni azt. Mandsuriába is mehetett volna, hiszen sem a kínai, sem az orosz államhatalom nem igen törődtek az elmúlt években azzal, kik telep-szenek le, mégis alig találunk Mandsuriában japán telepeseket. Már t. i.: japán *parasztot*. Japán vállalatok, cégek bőségesen vannak. Ezek hivatalnokai persze japánok. De már a munkások inkább koreaiak, akiket a japán vállalatok Koreából telepítettek Mandsuriába. A japán paraszt nép nem megy Mandsuriába. Dél-felé vágyódik. A Fülöp szigetekre, Új-Guineára, Ausztrália északi partvidékére és Amerikának Japánnal szemben lévő részére, Kaliforniába. Mandsuria gazdag bányái, buja szója-bab földjei azért szintén kellene, hiszen hasznosak, kiaknázhatók, Japán nagyipara, kapitalistái dehogy is mondanának le Mandsuriáról, amely teret, lehetőséget nyújt a japán vállalkozásnak, — de a japán népnek, a japán parasztságnak nem Mandsuria kell, hanem a délvidék, ahol ma angolok,

amerikaiak és a hollandok az urak. Kaliforniába még a lábukat sem tehetik be a japánok, annyira szigorúak a bevándorlókkal szemben az amerikaiak.

Ha nem jön közbe a világháború, talán örökké így is marad minden. Vagy legalább is még sok ideig. Japán népfölöslege számára elcsíp egy-egy darabot Kinából, vagy Oroszországból, de anélkül, hogy a japán népesedési problémát megoldotta volna. A háború óta minden más lett. Az európai népek arról a magaslatról, ahol az ázsiaiak szemében voltak, lezuhantak, a japánok maguk is részt vettek a világháborúban, látták, hogy a fehérek a gránátoktól ép úgy félnek és golyótól találva ép úgy elesnek, mint akár ők, a színesek, miért tűrjék hát egy-néhány európai államnak uralmát, amelynek alapja tulajdonkép csak a presztizs volt. Csak az időt kell jól kiválasztani. Nem szabad elsietni a cselekvést. De az alkalmas percet elszalajtani sem . . .

Japán egyelőre vár. Az idő azonban neki dolgozik. Az európai népek veszekednek egymással és folyton gyöngülnek. Németország és az Osztrák-Magyar Monarchia (két nagyhatalom, amelyek hadihajói jelentősen hozzájárultak az európai respektushoz), már kiestek. Angliát belső válság marja és ott van Indiája. Hol itt, hol ott gyullad ki a láng (és ki tudja, nem *élesztik-e* ezeket a lángokat, és nem gondolkodnak-e arról, hogy ha az egyik, vagy másik helyen kialszik a láng, új lángok robbanjanak fel). Még Perzsiában, Afganisztánban is más szelek fújnak. Hiába, a fehér faj alaposan elrontotta a maga dolgát a világháborúval. Elkövette azt a nagy hibát, hogy egymásköztí viszályába belevonta az ázsiai népeket. Európa gyarmattartó nagyhatalmai nem látják, hogy a távol Keleten milyen nagy érdekek forognak kockán. Nem látják, hogy van a távol Keleten egy nép, amely magát elég erősnek tartja arra, hogy átvegye az európai gyarmattartók szerepét. Persze önérdékből, de a jelszó, amellyel hatni tud a népekre, szépen hangzik: *Ázsia az ázsiaiaké!*

*

A fehér faj Európán kívüli uralma forog kockán. Mindjobban összekovácsolódik az ázsiai front ellene. Talán az utolsó perc, amikor Európa még a siker reményében felveheti a harcot. Meg kell csinálni az egységes ázsiai fronttal szemben az egységes európai frontot. Hozzanak az európai gyarmatos hatalmak némi áldozatot itt Európában, cserébe megkapják az összes európai államok rokonérzését és támogatását. Ma ép fordítva van. A sokat szenvedő kis európai államok örülnek, hogy a nagyhatalmaknak is vannak bajaik és az otthon elhelyeződni nem tudó mérnökeik, katonatisztjeik, vegyészeik kalandos utakon a gyarmatokon próbálnák megélhetést találni, persze nem az európai hatalmak portáján. Az európai nagyhatalmaknak az eljövendő nagy harcban szükségük lesz az európai népekre, valamennyire azokra is, amelyek ma szegények, mert ha közös célt látnak, megint erősek lesznek.

A világháború bűn volt az emberiség ellen, és hiba a fehér faj érdekei szempontjából. Ez a hiba azonban ma még jóvátehető. Holnap talán már nem. Ismerjék fel az európai nagyhatalmak a helyzet komolyságát, vessenek véget az egyenetlenségnek, segítsenek a szenvedő, vergődő népeken, hogy azok megint talpra állhassanak és cserébe övék lesz a talpra álló, megerősödő népek rokon-szenve, támogatása.

Európának új eszményre van szüksége. Ez az eszmény: adva van. Meg kell alkotni a most megalakulóban lévő ázsiai fronttal szemben az európai frontot!

(Budapest.)

Dános Árpád.